

ПОСТРЕДАГУВАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК НОВИЙ ВИД ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОГНІТИВНИЙ ТА ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ

POST-EDITING MACHINE TRANSLATION AS A NEW TYPE OF TRANSLATIONAL ACTIVITY: COGNITIVE AND PRAGMATIC ASPECTS

Гайдук Н.А.,

orcid.org/0000-0001-6292-6376

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської філології та прикладних студій

Маріупольського державного університету

Тарапатов М.М.,

orcid.org/0000-0002-2927-5345

старший викладач кафедри англійської філології та прикладних студій

Маріупольського державного університету

Стрімке впровадження нейромережових систем машинного перекладу на кшталт DeepL Translator, Google Translate, ChatGPT, Gemini у професійне перекладацьке середовище створює ілюзію лінгвістичної прийнятності створення тексту перекладу без участі людини. Водночас формальна зрозумілість таких текстів не гарантує їхньої якості, стилістичної адекватності чи готовності до публікації. У цьому контексті постредагування машинного перекладу (англійською Post-Editing of Machine Translation, скорочено – PЕMТ) постає як новий, гібридний вид перекладацької діяльності, що інтегрує швидкість автоматизованої обробки з когнітивними ресурсами людини.

Аналіз PЕMТ крізь призму двох ключових аспектів: когнітивного (стратегії прийняття рішень, розпізнавання помилок, розподіл уваги) та прагматичного (критерії якості, комунікативна функція, стилістична відповідність) дозволяє говорити про відмінності PЕMТ від традиційного редагування, яке є не остаточним етапом оформлення «людського» тексту, а роботою з «сирим» продуктом діяльності машини.

Когнітивні особливості діяльності постредактора, найперше, полягають у подвійному моніторингу (виявленні типових машинних помилок та збереженні змісту), швидкому перемиканні між мовними кодами та оцінюванням семантичної зв'язності. Особливої уваги заслуговують прагматичні умови: залежності ефективності PЕMТ від якості вхідного машинного перекладу, мовної пари, типу тексту та обізнаності виконавця щодо інструментарію.

Так, PЕMТ є доцільним передусім у сферах з великими обсягами однотипного матеріалу (технічна документація, новини, e-commerce) та за умови стандартизації процесу. Водночас індивідуальні відмінності між постредакторами суттєво впливають на продуктивність. Отже, постредагування не замінює традиційний переклад, а доповнює його як вузькоспеціалізований інструмент, що потребує окремих компетентностей, методик навчання та критеріїв оцінювання.

Ключові слова: когнітивні аспекти, машинний переклад, постредагування, редагування тексту, системи штучного інтелекту, традиційний переклад, прагматичні аспекти, якість перекладу.

Rapid introduction of neural network machine translation systems, such as DeepL Translator, Google Translate, ChatGPT and Gemini into professional translational environment brings about an illusion of linguistic acceptability of creating target language texts without human participation. However, alleged comprehensibility of those texts does not guarantee their high quality, stylistic adequacy or readiness for publication. In this context, post-editing machine translation (abbreviated to PЕMТ) is becoming a new hybrid kind of translational activity incorporating swiftness of automated processing and human cognitive resources.

Analysis of PЕMТ through the prism of two key aspects, such as the cognitive one (decision-making strategies, identification of mistakes and division of attention) and the pragmatic one (criteria of quality, communicative function and stylistic relevance) makes it possible to speak about the difference of PЕMТ from traditional editing which is not the final stage of forming a “human” text but work with the “crude” product of machine activity.

Cognitive peculiarities of a post-editor’s activity primarily lie in dual monitoring (identification of typical machine mistakes and preservation of the content) as well as in a swift switch between lingual codes and evaluation of semantic coherence. Special attention is deserved by the pragmatic background: dependence of PЕMТ’s efficiency on the quality of the incoming machine translation, the language pair, the type of text and the translator’s awareness of the toolkit.

Thus, PЕMТ is primarily expedient in the fields containing big amounts of material of the same type (technical documentation, news or e-commerce) and provided the process is standardized. At the same time, individual distinctions between post-editors badly affect the productivity. Hence, post-editing does not replace traditional translation. Post-editing supplements it as a narrowly based tool that needs particular competences, teaching methods and assessment criteria.

Key words: cognitive aspects, machine translation, post-editing, text editing, artificial intelligence systems, traditional translation, pragmatic aspects, translation quality.

Постановка проблеми. Машинний переклад істотно трансформував сучасні підходи до мовного забезпечення бізнесу. Якщо ще десятиліття тому автоматизовані перекладацькі системи викликали скепсис у професійному середовищі через значну кількість помилок і обмежену здатність до інтерпретації контексту, то сьогодні ситуація зазнала принципових змін. Сучасні нейронні системи машинного перекладу, зокрема DeepL Translator, Google Translate, окрім того, системи штучного інтелекту, такі, як Chat GPT, Gemini тощо демонструють настільки високий рівень лінгвістичної адекватності, виявляючи тенденцію до сталого розвитку, що дозволяє отримувати тексти, формально придатні для сприйняття ще до етапу редагування їх людиною [4]. Водночас така «прийнятність» не тотожна якості, необхідній для публікації або професійного використання.

Саме у цьому контексті особливої актуальності набуває постредагування машинного перекладу (англійською Post-Editing Machine Translation, скорочено – PЕMT) як специфічний вид перекладацької діяльності, що поєднує технологічну ефективність автоматизованого перекладу з когнітивними та аналітичними ресурсами людини-перекладача. Запропоноване дослідження спрямоване на уточнення сутності PЕMT, визначення його відмінностей від традиційного редагування, а також на з'ясування прагматичних умов його доцільного застосування у професійній діяльності.

Попри те, що машинний переклад почав застосовуватися ще у другій половині ХХ століття, його потенціал повною мірою реалізується лише в сучасних умовах стрімкого зростання обсягів інформації та потреби в її безперервній обробці. А, отже, зараз вже є сенс говорити про «автоматизації перекладу з додаванням різних функцій, які може виконувати штучний інтелект, включаючи подальше навчання машини, а також її інтеграцію у робочий процес перекладу під керівництвом людини» [6], а в таких умовах постредагування машинного перекладу виявляється дієвим інструментом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема постредагування машинного перекладу, незважаючи на новизну, вже є предметом активного дослідження таких зарубіжних науковців, як Е. Алонсо, Л. Байвуд, С. Дон'юнь, М. Копонен, В. Ніньйо, О. Торрес-Остенч, Х. Чжан, й інших. Серед вітчизняних науковців можемо назвати О. Бондаренко, К. Бондаренко, М. Дорофєєву, Н. Жмаєва, В. Ігнатенко, Т. Корольову, А. Ольховську. Окремі аспекти машинного перекладу досліджували

Л. Андрієнко, Л. Осіпа, Ю. Стахмич. Оцінка якості машинних перекладачів належить таким ученим: О. Бабіна, Л. Беляєва, А. Бірюков, Г. Мірам, А. Міщенко, Н. Мохов. На принциповій доцільності використання систем машинного перекладу у професійній підготовці майбутніх перекладачів акцентують увагу В. Ігнатенко, А. Ольховська, А. Янковець [6, с. 149].

Постановка завдання. Оскільки метою даного дослідження є аналіз постредагування машинного перекладу як принципово нового виду перекладацької діяльності з урахуванням когнітивних та прагматичних аспектів, то основними завданнями його ми бачимо наступні: уточнити сутність визначення постредагування машинного перекладу та його відмінності від традиційного перекладу та редагування; визначити когнітивні особливості процесу постредагування, зокрема стратегії прийняття рішень перекладачем під час обробки машинного тексту; проаналізувати прагматичні аспекти постредагування, включно з критеріями якості, стилістичною адекватністю та комунікативною функцією тексту; виявити доцільність використання постредагування у професійній діяльності, зокрема в умовах бізнес-комунікації та швидкого інформаційного обміну.

Виклад основного матеріалу. Як бачимо, питання постредагування машинного перекладу привертало увагу багатьох дослідників у галузі перекладознавства та прикладної лінгвістики, які розглядали його як невід'ємний компонент сучасних перекладацьких практик. Узагальнюючи наукові підходи до цієї проблематики, постредагування доцільно визначати як процес цілеспрямованого опрацювання результатів машинного перекладу з метою приведення тексту у відповідність до лінгвістичних, стилістичних і прагматичних норм, а також до вимог конкретної комунікативної ситуації [4]. Розглянемо послідовно підходи різних прикладних лінгвістів, перекладознавців та перекладачів-практиків до визначення цього питання, що можуть принципово відрізнятися з урахуванням різноаспектності діяльності та наукових інтересів названих дослідників.

За твердженням О. Ткаченко, «постредагування машинного перекладу є процесом опрацювання результатів автоматизованого перекладу з метою досягнення належного рівня якості цільового тексту» [5, с.118]. При цьому постредактор виступає фахівцем, який здійснює редагування після застосування систем машинного перекладу, поєднуючи технічний результат із вимогами комунікативної адекватності.

На відміну від традиційного перекладу, постредагування передбачає роботу з уже сформованим текстом, що потребує корекції відповідно до стандартів якості та очікувань замовника. О. Ткаченко розрізняє два основні типи постредагування: «поверхнєве, спрямоване на забезпечення зрозумілості тексту, та повне, орієнтоване на досягнення високої якості, наближеної до професійного перекладу з урахуванням стилістичних особливостей оригіналу» [5, с. 118]. Оскільки на сучасному етапі розвитку штучного інтелекту машинний переклад отримав достатній поштовх у розвитку, то в сучасній практиці повне постредагування дедалі частіше розглядається як альтернатива традиційному перекладу, за умови, що його застосування забезпечує суттєве підвищення продуктивності, зокрема не менше ніж удвічі. Автор розвідки, називаючи постредактора машинного перекладу новою затребуваною професією, сам «займається постредагуванням вже багато років і може сказати, що в реальних ситуаціях економія часу становить від 20 до 30 %» [5, с. 119].

Перекладацька асоціація TAUS ідентифікувала постредагування у якості процесу «покращення результату машинного перекладу із застосуванням мінімальних зусиль» [7]. Цікаво, що термін «постредагування» вперше з'явився ще у 1950-х роках у тісному контексті з машинним перекладом. Одну з перших згадок можна знайти в роботах, датованих 1951 роком, де постредагування описується як діяльність, що супроводжує машинний переклад, а постредактор виступає як «людський компаньйон» машини [10]. В усіх перекладацьких міжнародних стандартах та підручниках, орієнтованих на практичну підготовку перекладачів, чітко закріплюється зв'язок між постредагуванням та проблемою забезпечення якості остаточного перекладу [11]. На цьому наголошують і В. Ніньйо, Е. Алонсо, Л. Байвуд, додаючи, що «постредагування машинного перекладу є самостійною послугою зі своїми специфічними настановами та, віднедавна, міжнародним стандартом, при цьому з термінологічною нестабільністю поняття, оскільки інтеграція машинного перекладу у середовища CAT (Computer-Assisted Translation) розмила межі між тим, що належить машині, а що – перекладачеві» [9].

Слід також зазначити, що К. Бондаренко та О. Бондаренко, надаючи результати своїх наукових студій у галузі постредагування машинного перекладу, наголошують, що починаючи з 2024 року «використання технологій, передусім, машинного перекладу, пік якого зафіксовано

в постпандемійний рік, станом на зараз стало частиною операційного процесу компаній, що надають лінгвістичні послуги. Вперше обсяг послуги постредагування перевищив обсяги замовлень на переклад, повністю виконаний людиною» [1, с. 217].

Попри ці ствердження, низка вчених все ще акцентують увагу на виявленні принципової доцільності постредагування, намагаючись з'ясувати, чи не вимагає цей процес більше зусиль від перекладача, ніж безпосередній переклад без участі машинних перекладачів чи систем штучного інтелекту.

Багато уваги приділяла цьому питанню В. Ігнатенко, називаючи постредагування машинного перекладу важливим аспектом навчання майбутніх перекладачів. Вона вважає, що результати емпіричних досліджень, присвячених оцінюванню продуктивності постредагування, демонструють часткову неузгодженість отриманих даних. Дослідниця наголошує, що у низці наукових праць повідомляється про статистично значуще зростання продуктивності постредагування у порівнянні зі звичайним «ручним» перекладом. Водночас результати інших досліджень не засвідчують суттєвих відмінностей між зазначеними видами перекладацької діяльності [3].

Також дослідниця відзначає, що рівень підвищення продуктивності постредагування виявляє часткову залежність від сукупності конкретних умов виконання завдання. До таких умов належить, зокрема, використання систем машинного перекладу з досить високим рівнем якості, що на сучасному етапі досягається переважно для обмеженого кола мовних пар, а також застосування систем машинного перекладу, адаптованих до певного типу тексту. Крім того, певний вплив на продуктивність може мати рівень обізнаності постредакторів щодо інструментарію та процедур, пов'язаних із виконанням постредагування [3]. Тож, як ми бачимо, для якісного постредагування, яке буде дійсно економити час перекладача загалом, потрібна низка певних умов. При цьому також окремим чинником, що зумовлює варіативність результатів, виступають індивідуальні відмінності між самими постредакторами. Як засвідчують результати досліджень, різниця в робочих підходах, що їх застосовують перекладачі-постредактори, безпосередньо впливає на ступінь користі, яку вони отримують від використання систем машинного перекладу [3].

У приклад В. Ігнатенко приводить аргументи вітчизняних дослідниць Т. Корольової та Н. Жмаєвої, що «закцентували увагу у визначенні

TAUS поняття постредагування на слові «мінімальні», коли описували застосовані перекладачем зусилля» [3, с. 276], а також фінської дослідниці М. Копонен, яка «у своїй статті розглядає питання, чи виправдані зусилля, витрачені на використання машинного перекладу та постредагування; для дослідження цього питання було проведено огляд наукових праць, на основі зробленого аналізу вона дійшла висновку, що машинний переклад із постредагуванням є ефективним інструментом за умови його застосування у відповідних контекстах» [3, с. 276]. Таким чином, постредагування не замінює традиційний переклад, а доповнює його як вузькоспеціалізований інструмент, що потребує окремих компетентностей, методик навчання та критеріїв оцінювання.

К. Бондаренко та О. Бондаренко також справедливо відзначають, що «постредагування машинного перекладу як окремий вид лінгвістичної послуги потребує чіткого розмежування з традиційним людським перекладом. Йому притаманна власна поняттєва система, особливі підходи до опрацювання тексту та когнітивні стратегії, що відрізняються від задіяних у класичному перекладі. Поширене уявлення про постредагування як «недопереклад», а про пов'язані з ним зусилля – як несистемні, такі, що не заслуговують на наукову увагу, є глибоко помилковим. Така позиція засвідчує брак обізнаності з реаліями сучасної індустрії локалізаційних та лінгвістичних послуг, у структурі якої постредагування машинного перекладу посідає майже половину сегмента» [1, с. 219].

Отже, постредагування машинного перекладу є окремим видом перекладацької послуги, що суттєво відрізняється від традиційного перекладу чи редагування, яку можна схарактеризувати за певними ознаками когнітивних особливостей та прагматичних умов діяльності постредактора на основі сучасних наукових досліджень та міжнародних стандартів.

Когнітивний аспект постредагування перекладу, виконаного машиною, охоплює ментальні процеси, які суттєво відрізняються від тих, що задіяні при традиційному «людському» перекладі з нуля. Якщо при традиційному перекладові перекладач оперує двома системами – мовою оригіналу та перекладу і змушений весь час «перемикатися», то постредактори змушені постійно перемикати увагу між трьома системами: оригінальним текстом, машинним перекладом та вже відредагованим варіантом тексту перекладу. Це створює додаткове когнітивне навантаження, оскільки потрібно одночасно виявляти помилки

в машинному перекладі на основі власного перекладацького досвіду та компетентності, зіставляти зміст з оригіналом, генерувати правильний варіант у цільовій мові.

Лексичні помилки, коли машинний перекладач здійснив неправильний вибір слова, змушують постредактора витрачати більше часу на зовнішні пошуки та звірку з оригіналом, аніж він би перекладав текст сам, до того ж, для відновлення логіки викладу проблеми з когезією вимагають додаткової уваги до оригінального тексту [8], а когнітивний процес значно варіюється залежно від досвіду, кваліфікації та навіть особистого ставлення постредактора до машинного перекладу: досвідчені постредактори швидше ідентифікують типові машинні помилки і тому ефективніше розподіляють увагу, швидше виявляючи нетипові випадки.

Тож, когнітивні стратегії, що домінують у роботі постредактора, то, насамперед, міркування та вирішення проблем [8], процес яких включає наступні кроки: швидке прочитання машинного перекладу для виявлення очевидних помилок; глибше осмислення проблемних фрагментів, часто із зіставленням з оригіналом; вибір оптимального варіанту виправлення з урахуванням контексту, стилю та мети перекладу.

Чим більше постредактор довіряє на основі власного досвіду машинному перекладачеві, тим пропорційно менше зусиль він, як правило, витрачає на постредагування, постійно оцінюючи не лише роботу машини, але й власну, ставлячи собі питання, чи достатньо добре він виправив той чи інший фрагмент, чи відповідає кінцевий варіант вимогам до якості, та чи немає прихованих помилок. Нерідко цей внутрішній діалог є ключовим для досягнення необхідного рівня якості, але він гальмує виконання завдання і саме тому є питання доцільності використання систем машинного перекладу в принципі, і, отже, прагматичний аспект постредагування якраз і стосується практичних, економічних та ситуативних факторів, що визначають доцільність та ефективність постредагування.

Тобто діяльність постредактора є складним, багатошаровим процесом, що вимагає високого рівня когнітивної гнучкості та глибокого розуміння прагматичних обмежень. Успішне постредагування стане не просто механізмом виправлення припущених машиною помилок, а постійний пошук балансу між якістю, швидкістю, ризиками та вартістю. Ключовим фактором успіху є чітке розуміння кінцевої мети перекладу та відповідний вибір рівня редагування ще до

початку роботи. А серед основних ризиків такого виду роботи можемо назвати наступні: втрата конфіденційності через те, що системи штучного інтелекту постійно оперують даними, що отримують від користувачів задля кращого вивчення специфіки затребуваних запитів, юридичні та репутаційні, коли значні помилки при перекладі можуть завдати шкоди замовнику перекладу або іміджу компанії-виконавцю.

Окрім загальних перекладацьких компетенцій, постредактору потрібні специфічні навички, що полягають у обізнаності щодо типових помилок, які може допускати конкретний машинний перекладач для специфічної мовної пари, володінні САТ-інструментами, здатності до стратегічного мислення.

Доцільність використання РЕМТ виправдане, коли наявне гармонійне співвідношення витрат часу та зусиль із отриманою якістю остаточного тексту, тому найкраще використовувати РЕМТ для великих обсягів однотипних некреативних текстів, ситуацій, де час є критичним фактором, де стиль або гра слів не є ключовими.

Висновки. У контексті стрімкого технологічного розвитку системи машинного перекладу із використанням штучного інтелекту дедалі інтенсивніше інтегруються у практику письмового перекладу. Імплементация СМП на основі ШІ в перекладацький процес відкриває нові технологічні горизонти, однак одночасно актуалізує низку проблем, що потребують системного аналізу. До ключових переваг застосування СМП у перекладі належить істотне прискорення обробки тексто-

вих масивів. Сучасні нейромережеві архітектури демонструють здатність до оперативного перекладу значних обсягів інформації, що набуває особливого значення в умовах глобалізації та стрімкого зростання обсягів міжкультурної комунікації. Крім того, системи машинного перекладу здатні забезпечувати певний рівень уніфікації термінології та стилістичної послідовності, передусім у технічних та наукових текстах.

Водночас, поряд із зазначеними перевагами, використання таких систем в письмовому перекладі супроводжується низкою обмежень. Зокрема, наявні системи машинного перекладу часто неспроможні адекватно відтворювати культурно-специфічні реалії, емоційно-експресивні відтінки та контекстуальні нюанси, що є визначальними для художнього й публіцистичного перекладу. Навіть у технічних текстах результати машинного перекладу все-таки потребують ретельного постредагування кваліфікованим фахівцем, через наявність помилок у термінології та граматичних конструкціях. Також більшість фахівців схиляється до думки, що повна автоматизація перекладу є недоцільною, оскільки людський фактор відіграє критичну роль у забезпеченні якості, автентичності та комунікативної адекватності перекладу. Створення гібридних моделей, які поєднують потенціал машинного перекладу з експертним редагуванням людини дають змогу максимально ефективно використовувати технологічний потенціал штучного інтелекту, зберігаючи належний рівень якості та автентичності перекладених текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко О., Бондаренко К. Постредагування машинного перекладу як складова послуги локалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2024. № 66. С. 216 – 219. <https://doi.org/10.3278/2/2409-1154.2024.66.48>
2. Дорофеева М. Галузевий переклад, редагування і постредагування в системі компетентностей перекладача. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. № 52. Т. 2. С. 133 – 136. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-2.32>
3. Ігнатенко В. Постредагування як важливий аспект навчання майбутніх перекладачів. *Studia methodologica*. No. 59. 2025. С. 273 – 283.
4. Ольховська А. *Машинний переклад та постредагування у фаховій підготовці майбутніх перекладачів*. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць / за заг. ред. А. Гудманяна, С. Сидоренка. Київ : Аграр Медіа Груп, 2020. С. 268 – 274. <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2020-30-7>
5. Ткаченко О. Постредактор машинного перекладу – нова професія перекладача. URL: <https://style-and-translation.knu.ua/collection/article/197/> (дата звернення 01.04.2026).
6. Шилінська І.Ф., Кузів М.З. Використання систем машинного перекладу під час навчання перекладу науково-технічних текстів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022 № 53. Том 2. С. 149 – 152.
7. Translation and Industry 4.0. URL: <https://www.themanufacturer.com/articles/translation-and-industry-4-0/> (дата звернення: 01.04.2026).
8. Gharizi Matiini. Investigating the cognitive processes in post-editing activity using thinking aloud protocols. *Jurnal Bahasa Lingua Scientia*. 2023. 15(1), PP. 21 – 34. <https://doi.org/10.21274/ls.2023.15.1.21-34>

9. Nunes Vieira, L., Alonso, E., & Bywood, L. Introduction: Post-editing in practice – Process, product and networks. *The Journal of Specialised Translation*. 2019 (31). PP. 2 –13.

10. Rico Pérez, C. Post-editing. Zenodo. 2022. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6623390>

11. Zhang, H., & Torres-Hostench, O. Training in Machine Translation Post Editing for Foreign Language Students. *Language Learning & Technology*. Vol. 26, № 1. 2022. P. 1 – 17. DOI: <http://hdl.handle.net/10125/73466>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 13.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026